

VARIANTEN VAN STEDELIJK KAPITALISME: EEN MULTI-SCOLAIRE ANALYSE VAN NEOLIBERALE HERSTRUCTURERING IN EN DOOR NEW YORK, JOHANNESBURG EN STOCKHOLM

Aleksandra Piletić

Samenvatting

Het overkoepelende dilemma van dit proefschrift komt naar voren in de meeste discussies over de diversiteit van het kapitalisme: is het mogelijk om zowel de specifieke kenmerken als de onderlinge verbondenheid en verwevenheid van verschillende kapitalistische contexten te verklaren? En zo ja, hoe zou dat gedaan kunnen worden? Neoliberaal herstructureren vertoont een zeer hoge mate van complexiteit en de systemische en context-afhankelijke institutionele kenmerken ervan zijn moeilijk te onderscheiden. Dit komt vooral tot uitdrukking in steden, die zijn uitgegroeid tot belangrijke ankers voor neoliberalisme, zowel binnen hun respectievelijke nationale context als in een bredere mondiale context. Daarom is dit onderzoeksproject bedoeld om inzicht te krijgen in deze systemische en context-afhankelijke impulsen binnen het neoliberalisme, en na te gaan hoe steden in dit opzicht functioneren.

Deze problematiek wordt in dit onderzoek onderzocht met de Franse Régulation-benadering en de morfogenetische benadering, voortbouwend op de ontologische en theoretische complementariteit die in Knio (2020) wordt benadrukt. De Franse Régulation-benadering (FR-benadering) dient om de diversiteit van het kapitalisme te bezien vanuit het perspectief van verschillende 'accumulatieregimes' en 'reguleringswijzen'. De focus ligt daarbij op FR-bijdragen waarin het bestaan van institutionele hiërarchieën en complementariteiten in uiteenlopende institutionele contexten wordt verondersteld (Boyer 2002a; Amable 2000). Hierdoor is het mogelijk om systemische institutionele kenmerken te bestuderen. Om neoliberale herstructureren als een dynamisch proces te bestuderen, wordt dit onderzoek ingebed in een temporalisering vanuit de morfogenetische benadering (MA), waarin het samenspel tussen structuur en agency wordt gevolgd tijdens de drie momenten van conditionering, interactie en uitwerking. Door de institutionele kenmerken van het Fordisme die voorafgingen aan het ontstaan van het neoliberalisme in de verschillende contexten aan te wijzen, alsmede de uiteenlopende motivaties van context-specifieke actoren en de verschillende crises die neoliberale herstructureren in gang hebben gezet, ontstaat er ook grip op context-afhankelijke factoren.

Het vraagstuk van de relatie tussen neoliberalisme en steden wordt benaderd vanuit een scalaire opvatting van steden, die afwijkt van het 'methodologische stad-isme' dat kenmerkend is voor het meeste onderzoek naar neoliberalisme en steden (Brenner 2019). In de scalaire analyse in dit onderzoek wordt uitgegaan van institutionele vormen en pas daarna wordt de rol van steden binnen deze bredere institutionele configuraties in kaart gebracht. Deze analyse is gebaseerd op theorieën van Peck en Tickell (1995) en Tickell en Peck (1992; 1995), die een multi-scalaire opvatting van institutionele vormen voorstellen. Hierdoor kan worden geconceptualiseerd hoe accumulatieregimes uitpakken op verschillende niveaus. Kortom, het analytisch kader omvat twee (overlappende en inherent met elkaar verweven) hiërarchieën - een scalaire en een institutionele hiërarchie - om de positionering van steden binnen bredere processen van neoliberale herstructureren in kaart te brengen.

Het empirisch onderzoek heeft betrekking op drie verschillende steden: New York, Johannesburg en Stockholm. Deze zijn geselecteerd omdat ze onderling sterk verschillen en ingebed zijn in zeer verschillende kapitalistische economieën op nationale schaal (met navenant verschillende vormen

van inbedding in de wereldeconomie). Hoewel de drie casussen verschillende institutionele kenmerken hebben, blijkt uit dit onderzoek dat er in alle drie sprake is van institutionele modellering door de opkomst van het financiële monetaire regime en de complementaire relatie daarvan met de internationalisering van de concurrentie, namelijk door de institutionalisering van financiën in de stedelijke structuur. Tegelijkertijd ontstaan er context-afhankelijke factoren door de bijzondere manier waarop steden zijn geïntegreerd binnen deze twee overlappende hiërarchieën. Deze zijn uitgebreid onderzocht in deze studie.